

Video: Kultaan hurahtanut pariskunta tapasi toisensa vaskoolien ääressä: ”MM-kisareissut on kierretty kultarahoilla”

Ihmiset & kulttuuri29.07.2018Henni Laitala

Kullanhuuhdontakilpailuissa otellaan vaskaustaidoista, mutta kisat toimivat myös kultakansan kokoontumisajoina.

JUHA KAUPPINEN

Pirjo Muotkajärvi on kilpaillut 26 vuotta kullanhuuhdonnassa eikä innostuksen hiipumisen merkkejä ole nähtävissä.

JUHA KAUPPINEN

Veikko Keräsen lapsenlapset Nelli (8) ja Lilli (5) Turunen ovat innokkaita kullanhuuhtojia, joilla on räätälöidyt vaskoolit. Nelli Turunen nappasi viikonloppuna lasten sarjan suomenmestaruuden.

JUHA KAUPPINEN

Hipunlaskija Pentti Nummela tutkii Vilma Muotkajärven vaskaussaalista.

JUHA KAUPPINEN

Loiske ja lätinä käy. Kolmekymmentä huuhtojaa kieputtaa, ravistaa ja hetkuttaa vaskoolejaan rivissä. Käynnissä on suomenmestaruusmittelöt kullanhuuhdonnassa. Ryskäämisen päätteeksi liikkeet rauhoittuvat. Kultahiput ovat painavampia kuin vesi ja hiekka, joten toivon mukaan ne ovat jääneet vaskoolin pohjalle. Hiput pyydystetään varovasti vedellä täytettyyn putkiloon kellon koko ajan tikittäessä.

Kilpailut järjestetään vuosittain jokaiselle Lapin-kävijälle tutussa maisemassa, Tankavaaran Kultakylässä. Siellä on hykytetty vaskooleja kilpamielessä vuodesta 1974 alkaen.

Lapin kultahistoria ulottuu toki kauemmas. Tänä vuonna tulee kuluneeksi 150 vuotta siitä, kun Lapista löydettiin kultaa.

Huuhdontakilpailussa monet asiat ovat pysyneet samanlaisina vuodesta toiseen. ”Päätuomari on tainnut olla täällä 40 vuotta ja kuuluttaja on ollut 30 vuotta” kertoilee Lapin Kullankaivajain liiton toiminnanjohtajan sijainen **Hannu Raja**.

Alun perin kilpailun tarkoitus oli säilyttää kullanhuuhdontaperinnettä ja elvyttää vaskaustaitoa. Paikallisille kullankaivajalegendoille se oli oiva tilaisuus vaihtaa kuulumisia. Taustalla oli myös halu kerätä rahaa, jotta Inariin voitaisiin rakentaa kullankaivajille vanhainkoti.

Ajat muuttuvat ja peli on koventunut. Aikoinaan kuulemma saatettiin pistää huuhdonta-altaalla tupakaksi kesken kilpailun. Ei vaan enää. Nyt näkyy pelkästään keskittyneitä silmäpareja ja jännityksestä jäykkiä liikkeitä.

Toki pilkettäkin silmäkulmasta löytyy. Yleisöstä lentelee vitsikkäitä lohkaisuja kilpailijoille. ”Lajin parissa viljellään rehevää kansanhuumoria ja tietysti myös kiusoitellaan kilpakumppaneita kilpailujen tiimellyksessä”, vahvistaa moninkertainen maailmanmestari **Veikko Keränen**.

Lähtökohdat ovat kaikille samat. Jokaisella on ämpäri maa-ainesta, johon on piilotettu tietty määrä hippuja. Se, joka löytää nopeimmin kaikki hiput, voittaa. Hutiloida ei kannata, sillä jokaisesta hukatusta hipusta saa tuntuvan aikasakon. Sen takia huolellisuus kannattaa alkuerissä.

Loppuerissä täytyy olla sekä tarkka että nopea. Aikaa ei ole hukattavaksi, varsinkaan kilpavaskoolisarjassa. ”Mestaruus saattaa olla puolesta sekunnista kiinni”, kaksi maailmanmestaruutta voittanut **Pirjo Muotkajärvi** kertoo. ”Jokainen liike pitää olla mietittynä.”

Ajanotto tapahtuu sähköisesti: jokaisella huuhtojalla on edessään nappi, jota painamalla kello lakkaa juoksemasta.

Muotkajärven puoliso **Jouko Korhonen** on niin ikään menestynyt vaskaaja. Hän nappasi esimerkiksi maailmanmestaruuden viime vuonna perinnevaskoolisarjassa Skotlannissa. Pariskunta on yhtä mieltä siitä, että hyvän kilpavaskaajan ”korvien välin” pitää kestää painetta. ”Kaikki pystyvät omaksumaan tekniikan ja välineet yhdessä kesässä”, Korhonen sanoo.

Lisäksi tarvitaan tarkkuutta, kilpailuhenkisyttä ja vähän onneakin. ”Kyllähän selvää on, että aina pitää olla tuuria vähän mukana”, Muotkajärvi kertoo.

Kullanhuuhdontakilpailu lienee yksi niitä harvoja suomalaisten keksimiä kisoja, joka on ottanut tuulta alleen ulkomailla. Viikon mittaisia MM-kisoja järjestetään ympäri maailman. Kilpailijoita on satoja paristakymmenestä maasta.

Pirjo Muotkajärvi aloitti kilpavaskauksen vuonna 1992 ja on käynyt kaikki MM-kisat siitä lähtien. Korhonen aloitti vuotta aikaisemmin. Pariskunta tapasi toisensa aikanaan missäs muuallakaan kuin Kullanhuuhdonnan SM-kisoissa.

”Kyllä meidän elämä on muotoutunut pitkälti tämän ympärille. Vuosikalenteri lähtee siitä, että missä MM-kisat ovat”, Korhonen kertoo.

Tänä vuonna ne järjestetään Slovakiassa, ensi vuonna kilpailu palaa synnyinseudulleen Tankavaaraan. Kultakisojen perässä he ovat matkanneet esimerkiksi Kanadassa, Etelä-Afrikassa, Australiassa, Japanissa ja Yhdysvalloissa.

Mukana matkoilla on myös tytär **Vilma Muotkajärvi**, joka kilpaili ensimmäisissä kisoissa kaksivuotiaana. Nyt 14-vuotiaalla Vilmalla on taskussaan jo suomenmestaruus ja maailmanmestaruuskisoissakin sijoitukset ovat olleet erittäin lupaavia.

Vaikka kilpailuihin lähdetään voitto mielessä, harrastuksessa on myös sosiaalinen puoli. ”Ympäri maailmaa tulee kullanhuuhtoja, jotka jakavat tämän saman intohimon. Se on vähän kuin yksi suuri perhe”, Pirjo Muotkajärvi kuvailee.

Ulkomailla jännitystä tuovat vaihtelevat olosuhteet. ”Maaperä on erilainen, kultahiput ovat erilaisia, jopa veden laatukin on erilainen”, Muotkajärvi luettelee.

Sitä varten täytyy kehitellä vaskooleita. Talvi on hyvää aikaa kehitystyöhön, koska silloin Korhonen ja Muotkajärvi eivät pääse Lemmenjoen kaivospiirilleen, jossa kesät kuluvat kullankaivun merkeissä.

Lopputyö koneellisessa kullankaivussakin tehdään aina vaskoolilla. Ränni on kullankaivajan perustyökalu, jolla erotellaan kultapitoinen hiekka muusta maasta. Lopuksi ränni pestään eli hippuja sisältävä hiekka vaskataan monen tunnin mittaisessa sessiossa.

”Se on sellainen puolikas kottikärryllinen hiekkaa, mitä siitä jää. Sitä sitten hartaasti vaskataan, ettei yksikään hippu hukkuisi”, Muotkajärvi kertoo.

Kummallakin on talvityö olemassa, ja kesäksi työpaikalta on järjestynyt palkatonta vapaata. Kultaa Lemmenjoelta on löytynyt sen verran, että se on kustantanut palkattomat vapaat ja kisamatkoihinkin siitä on jäänyt.

”Olemme pitkälti nämä MM-kisareissutkin kiertäneet kultarahoilla”, Korhonen kertoo.

Kullanhuhdonta-altaissa seisoo partasuisia kullanhuuhtojien perikuvia huopahattuineen, mutta mahtuupa joukkoon myös nuorta sukupolvea. Enemmänkin mahtuisi.

Arja Järvinen kertoo käyneensä kaikissa SM-kisoissa vuodesta 1974. Hän harmittelee nuorten harrastajien vähyyttä. ”Meidän pitäisi saada nuoria ja perheitä enemmän tänne.” Perheitäkin toki mukana on, oikein kultaperheitä. Veikko Keräsen suvussa on innostuttu kilpakullanhuhdonnasta, ja mitaleita on vaikka muille jakaa. Hänen vaimonsa, tyttärensä, vävynsä ja lapsenlapset ovat kaikki menestyneitä vaskaajia.

Keränen on voittanut miesten sarjassa neljä maailmanmestaruutta ja veteraanisarjassa yhden.

Suomenmestaruuksia on kahdeksan tai yhdeksän, aivan tarkkaan hän ei muista.

Puusepän töitä ikänsä tehnyt Keränen hyödyntää myös kädentaitojaan sorvaamalla itse kaikki perheensä vaskoolit. Perheillä on harjoitusaltaat kotona Torniossa.

Keräsen mielestä kullanhuhdonnassa ei ole kyse tuuripelistä laisinkaan, vaan kilpailusuorituksen kokonaisuudesta. ”Siinä täytyy tunnistaa muuttuvia olosuhteita aina huuhdontaehdosta, hippujen muodosta ja itselle sopivista tavoista toteuttaa kilpailusuoritus.”

Motiivit kisaamiseen ovat hänellä vuosien varrella muuttuneet. Aikaisemmin hän keskittyi enemmän kilpailemiseen ja välineisiin. ”Kyllä se nykyään on kuitenkin seuranpito tämän kultaisen köörin kanssa saanut isomman merkityksen,” Keränen kertoo.